

CONSECINȚELE MANIFESTĂRII DIVERGENȚELOR STRUCTURALE ÎNTRE ECONOMIILE STATELOR EX- COMUNISTE ȘI CELE DIN ZONA EURO

V.L. ICHIM¹

¹ Institutul de Studii Europene “Ștefan Lupașcu” Iași
e-mail: liviuichim@yahoo.com

The structure of the national economy is the main factor in the economic development of the national labour productivity and the external competitiveness, and at the same time it influences the labour force migration phenomenon which has long term negative consequences on the countries void of this force. The ex-communist countries should accelerate systemic transformation within the economy and stimulate the growth of the national economy competitiveness by supporting the investment process, investments being at the same time the only viable solution for inflation and current account cutting down. All these imply keeping the monetary policy, currency flow and financial autonomy and even the promotion of significant budgetary deficits (above 3% of GDP), deficits which can be determined by the transformations within the economy. So, it is highly recommended that the Stability and Growth Pact should be modified so that the budgetary deficit be analyzed through the effect produced by the general level of prices in a national economy (qualitative versus quantitative analysis).

Key words: structural divergences, asymmetric shocks, systemic transformation

Disparitățile de dezvoltare economică ce există între statele din zona euro și țările central- și est-europene se datorează divergențelor structurale și implică o slabă corelare a șocurilor economice, iar în astfel de condiții adoptarea monedei unice europene nu este benefică pentru fostele state comuniste, care s-ar expune astfel, pe de o parte, riscului producerii șocurilor asimetrice, iar pe de altă parte, riscului încetării atât a ritmului de creștere economică cât și a ritmului de continuare a transformărilor sistemice. Cu alte cuvinte, aderarea la UEM necesită, pe lângă îndeplinirea criteriilor de convergență noiminală (numite și condiții formale de aderare) și asigurarea, într-o măsură cât mai mare posibilă, a convergenței reale (ce implică condițiile informale ale aderării).

MATERIAL ȘI METODĂ

Deoarece se consideră că, pe măsură ce crește gradul de integrare economică, scade frecvența șocurilor asimetrice, iar ciclurile de afaceri dintre țări devin mai sincronizate $\frac{1}{4}$, putem aprecia corelarea ciclurilor de afaceri și simetria șocurilor luând în considerare:

1. nivelul de integrare a comerțului țărilor aflate în tranziție în comerțul UE *calculat la nivel de țară ca raport între comerțul intracomunitar cu bunuri și total comerț extern cu bunuri*;

2. nivelul de asemănare dintre structura fiecărei economii naționale și cea a zonei euro *determinat ca abaterea absolută față de zona euro a contribuției principalelor activități la realizarea Valorii Adăugate Brute (VAB)*;

3. gradul de dezvoltare economică relevat de *PIB pe cap de locuitor*.

În acest scop vom face o analiză a oportunității aderării țărilor aflate în tranziție – Bulgaria, Cehia, Estonia, Letonia, Lituania, Polonia, România, Slovacia, Slovenia și Ungaria – la Uniunea Monetară Europeană utilizând criteriile menționate anterior, acestea reprezentând doar câteva dintre criteriile circumscrise teoriei zonelor monetare optime. Am inclus în acest demers și Slovenia, chiar dacă ea s-a alăturat deja zonei euro, la 1 ianuarie 2007, pentru a o folosi ca bază de comparație.

În subsidiar, ne propunem să stabilim prin compararea rezultatelor obținute o ierarhie a celor zece țări sub aspectul oportunității adoptării monedei unice europene.

Metodologia de lucru propusă este următoarea: pe măsură ce vom analiza criteriile de optimalitate monetară, vom acorda țărilor puncte de la 1 la 10, astfel încât, punctajul final cel mai mic să indice țara cea mai potrivită să adopte moneda unică europeană, iar punctajul cel mai mare să permită identificarea țării cu cel mai redus grad de optimalitate monetară în raport cu UEM (alcătuită din 12 țări).

De asemenea, vom analiza relația dintre ponderea pe care o are agricultura la realizarea VAB și gradul de dezvoltare a economiei naționale.

REZULTATE ȘI DISCUȚII

Analiza comerțului extern, intra- și extracomunitar pentru anul 2006, prezentată în *tabelul 1*, evidențiază faptul că țările ex-comuniste, au un comerț extern orientat preponderent spre UE, comerțul intracomunitar deținând ponderi din comerțul extern al acestor țări cuprinse între 60,95% (nivelul minim fiind înregistrat de Bulgaria) și 83,06% (nivelul maxim fiind consemnat de Cehia).

Trebuie precizat că fostele state socialiste care au aderat la UE sunt mai dependente de piața unică europeană decât o parte din ceilalți membri ai Uniunii, care înregistrează ponderi mai mici ale exporturilor și importurilor în și din spațiul comunitar, cum ar fi Italia, cu 60,38%, respectiv 56,89%, Marea Britanie, cu 62,93%, respectiv 57,73%, sau Grecia cu 63,76% din exporturi și 57,14% din importuri. Analiza datelor statistice mai evidențiază că țările ex-comuniste sunt cel mai puternic legate de economia germană, de unde provin preponderent achizițiile intracomunitare. De asemenea, cinci dintre cele zece țări analizate au ca principă destinație a exporturilor intracomunitare Germania, însă și în cazul celorlalte țări, și anume Bulgaria, Estonia, Letonia, Lituania și România, Germania rămâne o destinație importantă. Raportarea economiilor în tranziție la economia germană este relevantă din perspectiva trecerii la moneda unică europeană, deoarece PIB-ul Germaniei reprezintă 20% din PIB-ul total al celor 27 de membri ai UE (în 2006, Germania avea un PIB de 2 309,1 miliarde de euro, iar UE 27, de 11 536,2 miliarde) și peste 27% din PIB-ul zonei euro, iar un comerț integrat cu cel al Germaniei înseamnă și o mai strânsă sincronizare a ciclurilor de afaceri și a șocurilor economice.

Tabelul 1

Gradul de integrare a comerțului cu bunuri desfășurat de țările aflate în tranziție în comerțul cu bunuri al UE, în anul 2006

Țara	Exportul de bunuri Intra-UE 27	Importul de bunuri Intra-UE 27	Pondere comerțului intracomunitar cu bunuri	Ierarhizare după integrarea comerțului cu bunuri
	% din total exporturi	% din total importuri	% din total comerț extern	Puncte
Cehia	85,57	80,50	83,06	1
Slovacia	86,91	75,70	81,03	2
Polonia	78,96	73,00	75,78	3
Letonia	72,45	76,52	75,11	4
Ungaria	79,21	70,22	74,63	5
Slovenia	68,52	77,81	73,25	6
Estonia	66,05	74,10	70,75	7
România	70,29	63,36	66,05	8
Lituania	63,62	62,73	63,11	9
Bulgaria	60,68	61,15	60,95	10

Cu toate acestea, economiile emergente la care ne referim nu au ciclurile de afaceri corelate suficient cu zona euro, de unde și caracterul specific al șocurilor economice. Rezultatele obținute în urma comparării contribuției principalelor activități la realizarea valorii adăugate brute (VAB) în țările aflate în tranziție din UEM, prezentate în *tabelul 2*, evidențiază faptul că Letonia, Ungaria și Estonia au economii asemănătoare structural cu economia zonei euro, sectorul serviciilor fiind bine dezvoltat, ceea ce reduce riscul producerii, în aceste țări, a șocurilor asimetrice în raport cu zona euro. În Cehia, Slovenia și Slovacia industria are o contribuție mult mai mare la realizarea VAB decât în UEM, în vreme ce agricultura deține un loc important în România și Bulgaria, care se plasează, din acest motiv, pe ultimele locuri ale ierarhiei stabilite în baza criteriului asemănării structurii economiei. Se remarcă faptul că economia României se distanțează cel mai mult de economia Uniunii Monetare Europene, având o contribuție de cinci ori mai mare a agriculturii la VAB și un aport modest al serviciilor: de aproape 55%, față de 71,4% cât înregistrează economia zonei euro.

Disparitățile de dezvoltare economică și socială ce există între țările aflate în tranziție, precum și între acestea și UEM sunt evidențiate de indicatorul sintetic PIB/locuitor (*tabelul 3*). În majoritatea țărilor analizate, puterea de cumpărare este mică, situată sub 60% din nivelul înregistrat în zona euro, ceea ce denotă capacitatea financiară redusă de ajustare a șocurilor de cerere sau de ofertă la nivelul operatorilor economici, iar atragerea capitalurilor necesare, bunăoară, pentru reorientarea producției implică în aceste condiții apelul la împrumuturi bancare costisitoare, care vor afecta competitivitatea prin preț. Analiza acestui

indicator oferă o imagine asupra nivelului scăzut de convergență reală privind economiile ex-comuniste și cele din zona euro.

Tabelul 2

Contribuția principalelor activități la realizarea Valorii Adăugate Brute (VAB) în țările aflate în tranziție din UEM, în anul 2005

Țara	Agricultură vânătoare și pescuit		Industrie și construcții		Servicii		Total	Ierarhizare
	% din VAB	Abateri %	% din VAB	Abateri %	% din VAB	Abateri %	Abateri %	Puncte
Letonia	3,8	1,8	22,4	4,2	73,8	2,4	8,4	1
Estonia	4,0	2,0	29,4	2,8	66,6	4,8	9,6	2
Ungaria	3,7	1,7	30,2	3,6	66,1	5,3	10,6	3
Polonia	4,8	2,8	30,6	4,0	64,6	6,8	13,6	4
Slovacia	3,8	1,8	34,2	7,6	62,0	9,4	18,8	5
Slovenia	3,1	1,1	35,4	8,8	61,5	9,9	19,8	6
Lituania	5,7	3,7	33,5	6,9	60,8	10,6	21,2	7
Bulgaria	9,3	7,3	30,3	3,7	60,4	11,0	22,0	8
Cehia	3,0	1,0	37,7	11,1	59,3	12,1	24,2	9
România	10,1	8,1	35,0	8,4	54,9	16,5	33,0	10
Zona euro 12	2,0	0,0	26,6	0,0	71,4	0,0		

Tabelul 3

PIB pe cap de locuitor în țările aflate în tranziție și în UEM, în anul 2005

Țara	PIB pe cap de locuitor		Ierarhizare
	PPS	%	Puncte
Slovenia	18,700	74,8	1
Cehia	17,100	68,4	2
Ungaria	14,300	57,2	3
Estonia	13,400	53,6	4
Slovacia	12,900	51,6	5
Lituania	12,200	48,8	6
Polonia	11,700	46,8	7
Letonia	11,000	44,0	8
România	8,100	32,4	9
Bulgaria	7,500	30,0	10
Zona euro	25,000	100	—

Determinarea nivelului de oportunitate al aderării la zona euro în funcție de cele trei criterii analizate (*tabelul 4*) permite împărțirea statelor analizate în două grupuri, unul ce include state caracterizate printr-un grad mai mare de convergență reală în raport cu UEM, e vorba de Ungaria, Cehia, Slovacia, Slovenia, Estonia și Letonia, al doilea, format din Lituania, România și Bulgaria, țări cu o redusă convergență reală, la granița dintre cele două grupuri situându-se Polonia.

Tabelul 4

Nivelul de oportunitate al aderării la UEM

Țara	Irearhizare după integrarea comerțului	Irearhizare după convergența structurală	Irearhizare după PIB / locuitor	Nivelul de oportunitate al aderării la UEM	Irearhizare după nivelul de oportunitate al aderării la UEM
	Puncte	Puncte	Puncte	Punctaj final	
Ungaria	5	3	3	11	1
Cehia	1	9	2	12	2
Slovacia	2	5	5	12	3
Slovenia	6	6	1	13	4
Estonia	7	2	4	13	5
Letonia	4	1	8	13	6
Polonia	3	4	7	14	7
Lituania	9	7	6	22	8
România	8	10	9	27	9
Bulgaria	10	8	10	28	10

CONCLUZII

Nivelul PIB-ului/locuitor este influențat de o serie de factori precum *structura economiei naționale* – astfel, contribuția mare pe care o are agricultura la realizarea VAB în România, de 10,1%, în Bulgaria, de 9,3%, și în Lituania, de 5,7%, conduce la un nivel scăzut al PIB/locuitor, aceste țări fiind ultimele 3 din cele 10 țări analizate, după oportunitatea aderării la zona euro, în vreme ce aportul mare al serviciilor la realizarea VAB consemnat în Estonia și Ungaria, de 66,6%, respectiv 66,1%, conduce la niveluri mai ridicate ale PIB/locuitor –, *distribuția populației ocupate pe principalele ramuri ale economiei sau distribuția populației pe medii (rural sau urban)*, *productivitatea înregistrată la nivel de ramură economică*. Pe de altă parte, nivelul înregistrat de PIB/locuitor influențează o serie de aspecte ale economiei reale sau nominale precum: *asigurarea stabilității prețurilor*, *gradul de intermediere financiară*, *procesul de economisire și cel investițional*, precum și *nivelul consumului*, *atragera capitalurilor străine*, *importul de tehnologie* ce poate conduce la creșterea productivității, *capacitatea de a finanța cheltuielile de cercetare-dezvoltare*, *migrația forței de muncă*, *inclusiv exodul de inteligență*, *nivelul corupției*, ca factor ce grevează asupra bunei funcționări a mecanismului pieței, *capacitatea de absorbție a fondurilor europene*, *durata procesului de*

“*prindere din urmă*” (*catching-up*). Prin urmare, pentru economiile emergente, nivelul de dezvoltare economică relevat de PIB/locuitor este important pentru a stabili gradul de optimalitate monetară al acestora în raport cu zona euro

Țările ex-comuniste trebuie să accelereze transformările sistemice ce au loc în economie, să acționeze în direcția creșterii competitivității economiei naționale, susținând procesul investițional, investițiile fiind totodată unica soluție viabilă pentru reducerea inflației și a deficitului de cont curent. Toate acestea impun păstrarea autonomiei politicilor monetare, valutare și financiare și chiar promovarea unor deficite bugetare semnificative (de peste 3% din PIB), deficite care pot fi cerute de mutațiile care au loc în economie. În acest context, este necesar ca Pactul de Stabilitate și Creștere să fie modificat în sensul analizării deficitului bugetar prin prisma efectului exercitat asupra nivelului general al prețurilor dintr-o economie națională (analiză calitativă *versus* analiză cantitativă).

Deficitele bugetare mari nu au neapărat efecte inflaționiste – importante fiind modul de finanțare a acestora, destinația dată cheltuielilor bugetare, calitatea politicilor salariale din domeniul instituțiilor bugetare – (bunăoară, în perioada 2002-2005, SUA a înregistrat deficite cuprinse între 3,7% și 4,6% din PIB și o rată a inflației situată în intervalul 1,6% - 3,4% , Japonia a avut deficite cuprinse între 4,8% la 7,9% și dezinflație, Polonia a consemnat deficite cuprinse între 3,2% și 6,3% și o rată a inflației situată în intervalul 0,7% - 3,6%), după cum bugetele echilibrate sau excedentele bugetare nu garantează un nivel redus al inflației (în anul 2006, Estonia a avut un excedent bugetar de 3,8% din PIB și o rată a inflației de 4,4%, iar Bulgaria, un excedent de 3,3% și o rată a inflației de 7,4%).

[¹] Aceasta aserțiune este cunoscută sub numele de "punctul de vedere al Comisiei Europene", ce a fost formulat la începutul anilor '90 și susținut apoi de Frankel și A.K. Rose (1998), de H.A. Hallett și L. Piscitelli (2001), dar și combătut, însă cu argumente contestabile, de către Paul Krugman (1993)

(tab. 1) Prelucrare după Eurostat, *External and intra-European Union trade, Monthly statistics– Issue number 10/2007, Eurostat Statistical Books*, 2007, pp. 246-515; Eurostat, *EU economic data pocketbook*, 1-2007, pp. 10-11

(tab. 2) Prelucrare după: Eurostat, *Europe in figures. Eurostat yearbook 2006-07*, Luxemburg, 2007, p. 157; INS, *Economia mondială în cifre*, p. 34, www.insse.ro. (Pentru Slovenia și Ungaria datele sunt aferente anului 2002.)

(tab. 3) Prelucrare după Eurostat, *Europe in figures. Eurostat yearbook 2006-07*, Luxemburg 2007, p. 152.

BIBLIOGRAFIE

1. Krugman, P., 1993 - „Lessons of Massachusetts for EMU”, în Torres, Francesco, Francesco Giavazzi (eds.), *The Transition to Economic and Monetary Union*, Cambridge University Press, Cambridge.
2. Frankel, J.; Rose, A.K., 1998 – „Endogeneity of the Optimum Currency Criteria”, *Economic Journal*, nr. 108.
3. Babetskii, I., 2004 - „EU Enlargement and Endogeneity of some OCA Criteria: Evidence from the CEECs”, *Working Paper series 2*, Czech National Bank.